ВІСНИК ЛЬВІВ. УН-ТУ *VISNYK LVIV UNIV.*
Серія екон. 2009. Вип. 42. С.423-433 *Ser. econ . 2009. Vol. 42. P.423-433*

УДК 336.748.8 : 338.001.36

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ: ПОРІВНЯННЯ ДОСВІДУ ВІДКРИТИХ ЕКОНОМІК ПОЛЬЩІ, УГОРЩИНИ ТА УКРАЇНИ

Х. Павлик

Львівський національний університет імені Івана Франка,
просп. Свободи, 18, Львів 79008, Україна

В статті проаналізовано альтернативні макроекономічні політики, що використовувались урядами Польщі, Угорщині та Україні упродовж двох попередніх десятиліть. Акцентуючи увагу на кризових періодах, початку 1990-х та поточній глобальній кризі, автор показує, що процес лібералізації та глобалізації може бути стимулом для економічного зростання у короткій та середньо-строковій перспективі, а передумовою тривалого економічного зростання є продуманий збалансований державний бюджет.
Ключові слова: макроекономічна політика, відкрита економіка

Існує низка причин, які зумовлюють доцільність вивчення світового досвіду. Основна з них, це можливість аналізу передумов, позитивних і негативних наслідків уже колись імплементованих альтернативних економічних програм, що допомагає обґрунтувати доцільність їх подальшого використання. Розуміння загально-логічних зв'язків між елементами та інститутами ринкової економіки, в свою чергу, дозволяє адекватніше оцінювати поточний стан економіки та напрямки його вдосконалення. Зважаючи на щойно перелічені причини у даній статті за допомогою основних макроекономічних показників проаналізовано економічну політику Польщі, Угорщині та Україні в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів. Очевидною є необхідність врахування особливостей кожної країни і допустимого рівня використання світового досвіду при формулюванні рекомендацій. Водночас кінцевим завданням є виокремлення спільних характерних ознак та формулювання напрямів поліпшення стану макроекономічного середовища як умови стабільного зростання.

Польща, Угорщина та Україна, які решта країн колишнього Союзу, пережили макроекономічну дестабілізацію і трансформаційну кризу. Головною ціллю їх урядів на початку 90-х рр. була цінова стабільність. Через галопуючу інфляцію поглиблювались макроекономічні диспропорції, скорочувались сукупна пропозиція та інвестиції, відбувалось підвищення реального обмінного курсу. Різні стартові умови, час початку стабілізаційних програм, підхід до макроекономічної політики зумовили відмінності у динаміці макроекономічних змінних, але дві країни у 2004 р. уже були готові вступити в Європейський Союз. В Польщі та Угорщині, інфляція хоч і перевищувала середній рівень ЄС, проте знаходилась у

© Х. Павлик, 2009

допустимих межах як для пост транзитивних країн [1]. Темпи приросту ВВП перевищували показники країн ЄС та інших перехідних економік, але через попередній глибокий спад мали залишатись на високому рівні до досягнення європейського стандарту життя (табл. 1). Таких результатів вдалось досягти використовуючи кардинально протилежні підходи до трансформаційної політики.

Таблиця 1

Темпи зростання виробництва та інфляції у вибраних країнах [2]

	Темпи зростання ВВП, %							ІСЦ, %						
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Україна	9,2	5,2	9,6	12,1	2,7	7,1	7,6	6,1	-0,6	8,2	12,2	10,4	11,6	12,8
Естонія	7,7	8	7,2	8,3	10,2	11,2	6,3	4,2	2,7	1,1	5	3,6	5,1	6,6
Латвія	8	6,5	7,2	8,7	10,6	11,9	10,3	3,2	1,4	3,6	7,3	7	6,8	10,1
Литва	6,6	6,9	10,3	7,3	7,6	7,5	8,9	2,1	-0,9	-1,3	2,8	3	4,5	5,8
Польща	1,2	1,4	3,9	5,3	3,6	6,1	6,7	3,6	0,8	1,7	4,4	0,7	1,4	2,5
Росія	5,1	4,7	7,3	7,2	6,4	6,7	8,1	18,6	15,1	12	11,7	10,9	9	11,9
Угорщина	4,1	4,4	4,2	4,8	4,2	3,9	1,6	6,8	4,8	5,7	5,5	3,3	6,5	7,9

Угорщину вважають яскравим прикладом градуалістичної трансформації. На початку 90-х рр. державні мужі намагались знайти баланс між зниженням інфляції, покращенням конкурентоспроможності, контролем за дефіцитом держбюджету і обслуговуванням зовнішнього боргу. М'яка фіскальна політика збільшувала дефіцит державного бюджету, зовнішній борг, інфляцію. Дезінфляційна політика у поєднанні з фіксованим обмінним курсом зумовлювала постійні реальні ревальвації, зниження конкурентоспроможності, високий дефіцит поточного рахунку (табл. 2). Лібералізація та постійна реальна ревальвація форинта спричинили значний приплив капіталу, але водночас скоротили можливість монетарної влади контролювати пропозицію грошей. Координація між фіскальною та монетарною політиками була відсутня. Після мексиканської кризи 1994 р. можливості запозичень на міжнародних ринках погіршились. Усвідомивши неможливість одночасного підтримання конкурентоспроможності та стримування інфляції уряд оголосив програму змін. Було зменшено видаткову частину бюджету і державні запозичення, підвищено тарифи на імпорт, запроваджено жорстку монетарну політику. Стабільність цін була оголошена головною метою монетарної політики. Обмінний курс мав бути інструментом дезінфляції, відновити довіру та запобігати значному реальному підвищенню вартості форинта з метою підтримання балансу поточного рахунку та контролю над припливом капіталу [3]. У січні 2000 р. обмінний курс було прив'язано до євро. А з червня 2001 р. було оголошено таргетування інфляції, яке виявилось успішним: ІСЦ скоротився від 10 % у 2001 р. до 4 % у 2006 р. (табл. 1). Угорщина упродовж транзитивного періоду одержала значну кількість прямих іноземних інвестицій. Як результат збурення пропозиції відіграли значну роль у коливанні інфляції та обсягів виробництва, а нацбанк зіткнувся з проблемами зумовленими значним притоком капіталу [4].

Таблиця 2

Основні макроекономічні показники Угорщини 1991-2001 рр. [11]

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Реальний ВВП, %	-11,9	-3,1	-0,6	2,9	1,5	1,4	4,6	4,9	4,2	5,2	3,8
ІСЦ, %	34,2	23,0	22,5	18,9	28,3	23,5	18,3	14,3	10,0	9,8	9,2
Баланс поточного рахунку, % ВВП	0,8	0,9	-9,0	-9,4	-5,6	-3,7	-2,1	-4,8	-4,3	-2,8	-2,1
Дефіцит державного боргу, %ВВП	3,0	7,0	6,5	8,4	6,7	3,1	4,9	4,8	3,7	3,7	3,0
Державний борг консолідований, % ВВП	66,9	65,0	84,3	83,2	85,4	71,7	63,6	63,5	66,6	62,1	57,1

Стабілізація польської економіки розпочалась раніше ніж в Угорщині, але за менш сприятливих умов (табл. 3). У 1989 р. місячна інфляція сягнула 55 %, дефіцит державного бюджету - 8 % ВВП [5]. План Бальцеровича, введений у січні 1990 р., передбачав жорстку фіскальну та монетарну політики. Було досягнуто профіциту (2,8 % ВВП у 1990 р.); призупинено створення кредитів. Після лібералізації різко зросли ціни і скоротилось виробництво. Уряд спробував пом'якшити політику, щоб зменшити падіння ВВП, але зміна сильніше стимулювала ріст цін, аніж підтримувала виробництво [6]. Фінансові реформи продовжились. Фіксований відносно долара курс було замінено "повзучою прив'язкою до кошика". Шляхом послідовного скорочення темпів приросту грошової маси при одночасній повній та швидкій лібералізації цін і стимулюванні виробництва уряд забезпечив подолання високої інфляцію та спаду ВВП. Уже у 1993 р. фіскальний дефіцит було скорочено майже вдвічі, а монетарна політика стала відносно стимулювальною. Стійкі цінові співвідношення спряли відновленню інвестування в реальний сектор економіки. Рушійною силою зростання стали мільйони приватних підприємців, що створювали близько 60 % доданої вартості [7]. Для забезпечення стійкості при екзогенних збуреннях здійснювали девальвації та ревальвації [8]. Фінансова криза в Україні, Росії не значно вплинула на експорт через переорієнтацію виробників на ринки ЄС. Вдалось заохотити міжнародні прямі інвестиції, що однак ускладнювало контроль пропозиції грошей [5]. Польща впровадила таргетування інфляції в січні 1999 р., а у квітні 2000 р. перейшла до вільного плаваючого валютного курсу [9]. Як видно з таблиці 3 це забезпечило бажані результати цінової стабільності.

Таблиця 3

Основні макроекономічні показники Польщі 1991-2001 рр.[11]

Польща	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Реальний ВВП, %	-7,0	2,6	3,8	5,2	7,0	6,1	6,9	4,8	4,1	4,1	1,0
ІСЦ, %	60,4	44,3	37,6	29,5	21,6	18,5	13,2	8,6	9,8	8,5	3,6
Баланс поточного Рахунку, % ВВП	-2,8	-3,7	-2,7	-1,0	4,3	-0,9	-3,0	-4,3	-7,5	-6,1	-4,6
Дефіцит державного бюджету, % ВВП	-1,8	-4,9	-2,3	-2,7	-2,6	-2,5	-1,3	-2,4	-2,0	-2,2	-5,6
Державний борг, % ВВП	-	147,3	180,6	69,0	59,0	53,6	49,4	43,0	41,0	42,0	41,9

Скорочення обсягу національного виробництва в українській економіці на початку трансформації також було неминучим. Декларативне стимулювання виробництва, інертні ціни, низька продуктивність, екстенсивний тип відтворення, деформована структура господарки, ідеологічний, а не економічний принцип побудови виробничого процесу були основними причинами виснаження економічного потенціалу радянської господарської системи і низки проблем, які виникли після її краху в усіх транзитивних економіках. Проте тривалість та глибину спаду національного обсягу виробництва в Україні, як видно при порівнянні таблиць 2-4, значно відрізнялись, зважаючи на низку чинників: гіперінфляція, що в результаті спричинила скорочення сукупного попиту; несприятливі зміни у тріаді споживання-заощадження-інвестиції; негативний вплив бартеризації економіки; непослідовна і недовершена стратегія трансформації. Тривалий і глибокий трансформаційний спад виробництва в Україні зумовлений також непродуманою макроекономічною політикою. До слабин економічної політики початку 1990-х років належать: підпорядкованість монетарних інститутів завданням соціально спрямованої бюджетно-податкової політики; відсутність рішучих дій у боротьбі з інфляцією, тіньовим сектором, невиконанням контрактів; частковість у проведенні лібералізації; непрозорість приватизації; недоречність використання політики стимулювання попиту; непродуманість довгострокової структурної політики; неузгодженість цілей та методів фіскальної та монетарної політики.

Таблиця 4

Основні макроекономічні показники України 1991-2001 рр.[17]

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Реальний ВВП, %	-8,7	-9,9	-4,2	-22,9	-12,2	-10	-3	-1,9	-0,2	5,9	9,2
ІСЦ, %	390	2100	10250	500	280	139,7	110,1	120	119,2	125,8	106,1
Баланс поточного рахунку, % ВВП	-	-	-	-2,4	-3,2	-2,7	-2,7	-3	5,4	4,6	3,7
Дефіцит державного бюджету, % ВВП	-	13,8	5,1	8,9	6,6	4,9	6,6	2,2	1,5	-0,6	0,3

Отже, макроекономічна динаміка посткомуністичних країн значно відрізняється у першу декаду після початку ринкових трансформацій (табл. 5), але водночас можна виділити декілька спільних рис. Підгрунтям зменшення макроекономічних диспропорції, зростання інвестиції та довгострокової сукупної пропозиції було уміння забезпечити цінову стабільність. Досвід позитивного впливу на виробництво жорсткої монетарної політики Польщі та Угорщини підтверджує зокрема Естонія. Втримавши зростання грошової маса на 30 %, уряд зміг уповільнився темп приросту інфляції з 1069 % у 1992 р. до 85 % у 1993 р. Було обрано режим валютного правління (*currency board*) з фіксацією крони відносно марки ФРН – головного торгівельного партнера. Весь обсяг випущених крон було забезпечено запасами твердої валюти, що дало змогу стабілізувати ціни, знизити процентні ставки, збільшити обсяги заощаджень та інвестицій, забезпечити умови стабільного зростання ВВП уже починаючи з 1994 року [10]. В Україні, натомість, використання м’якої фіскальної та монетарної політики на початковому етапі поглибило трансформаційний спад. Таким чином, у результаті

проведеного аналізу можна зробити висновок про позитивний вплив жорсткої макроекономічної політики на виробництво на початковому етапі трансформаційного періоду.

Таблиця 5

Темпи зростання ВВП у деяких перехідних економіках

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000*
Азербайджан	-4.4	-11.7	-0.7	-22.6	-23.1	-19.7	-11.8	1.3	5.8	10	7.4	50.3
Латвія	6.8	2.9	-10.4	-34.9	-14.9	0.6	-0.8	3.3	8.6	3.9	0.1	62.1
Казахстан	-0.4	-0.4	-13	-2.9	-9.2	-12.6	-8.2	0.5	1.7	-1.9	1.7	67.6
Естонія	8.1	-6.5	-13.6	-14.2	-9	-2	4.3	3.9	10.6	4.7	-1.1	80.6
Словаччина	1.4	-2.5	-14.6	-6.5	-3.7	4.9	6.7	6.2	6.2	4.1	1.9	103
Узбекістан	3.7	1.6	-0.5	-11.1	-2.3	-4.2	-0.9	1.6	2.5	4.4	4.1	95.3
Литва	1.5	-5	-5.7	-21.3	-16.2	-9.8	3.3	4.7	7.3	5.1	-4.2	63.6
Білорусь	8	-3	-1.2	-9.6	-7.6	-12.6	-10.4	2.8	11.4	8.3	3.4	82
Росія	0	-4	-5	-14.5	-8.7	-12.7	-4.1	-3.5	0.8	-4.6	3.2	60.8
Румунія	-5.8	-5.6	-12.9	-8.8	1.5	3.9	7.3	4	-6.1	-5.4	-3.2	77.6
Болгарія	0.5	-9.1	-11.7	-7.3	-1.5	1.8	2.4	-6.9	3.5	2.4	4.5	82.7
Україна	4	-3.4	-11.6	-13.7	-14.2	-23	-12.2	-10	-3	-1.9	-0.4	37.6
Польща	0.2	-11.6	-7	2.6	3.8	5.2	7	6.1	6.9	4.8	4.1	127
Чехія	1.4	-1.2	-11.5	-3.3	0.6	3.2	5.9	4.8	-1	-2.2	-0.8	95.7
Словенія	-1.8	-4.7	-8.9	-5.5	2.8	5.3	4.1	3.5	4.6	3.8	4.9	113.7
Хорватія	-1.6	-7.1	-21.7	-11.7	-8	5.9	6.8	5.9	6.8	2.5	-0.3	79.9
Угорщина	0.7	-3.5	-11.9	-3.1	-0.6	2.9	1.5	1.3	4.6	4.9	4.4	104.6

** 1989=100%. Джерело: Панчишин С. Макроекономічний аналіз товарної форми виробництва. – Львів. Видиво ЛНУ ім. І Франка, 2004. – С.328*

Аналіз джерел коливань інфляції та обсягу виробництва в Польщі та Угорщині здійснили С. Дібоглу, А. Кутан [11]. Скориставшись концепцією раціональних очікувань, динамічною моделлю *AD/AS* та структурним *VAR* автори здійснили декомпозицію відповідно до змін спричинених збуреннями пропозиції, платіжного балансу, умов торгівлі, реального попиту та монетарних шоків. Було використано помісячні дані від січня 1991 до вересня 2001 р. з міжнародної фінансової статистики (*International Financial Statistics IMF*) і національних статистик. Змінні: індекс промислового виробництва, реальний ефективний обмінний курс, відносна ціна експорту в показниках імпорту, індекс споживчих цін, *M3* для Угорщини та *M2* для Польщі. Автори використали показник промислової продукції для вираження національного виробництва, що означає ігнорування важливих компонентів (напр., послуг), і має бути враховано при трактуванні результатів.

За умови припущення про досконалу мобільність капіталу результати декомпозиції показали, що шоки попиту та пропозиції визначили динаміку загального рівня цін в Угорщині. В Польщі, натомість, вирішальну роль відіграли монетарні шоки. Щодо виробництва, то довгостроковий ефект в обох країнах відсутній. Монетарні шоки були найважливішим джерелом змін в Угорщині, що означає існування монетарної інерції. У Польщі визначальними були збурення

пропозиції. Автори зауважили дві цікаві особливості динаміки обсягу виробництва. По-перше, в обох країнах шоки сукупної пропозиції мали значний вплив, а платіжний баланс та умови торгівлі впливали незначно. По-друге, збурення із сторони попиту мали різний вплив. В Угорщині значний вплив мали монетарні шоки, а збурення реального попиту - незначний. В Польщі монетарні шоки відіграли помірну роль, а шоки реального попиту не впливали на короткострокові зміни виробництва. Це узгоджується з результатами попередніх досліджень де стверджується, що відмінні стартові умови і макроекономічні політики зумовили різну динаміку макроекономічних змінних упродовж першої декади перехідного періоду [12, 13].

Для трансформаційних економік припущення про абсолютну мобільність капіталу є недоречним, особливо на початковому етапі коли інституційна інфраструктура була відсутню, а валютні і політичні ризики - значні. Для оцінки чутливості результатів до даного припущення автори встановили припущення про нульову мобільність, але результати виявились майже не чутливими.

У статті також використано методологію Д. Квах, С. Вахей [14] для визначення базової (*core)* інфляції. Базовою названо зумовлену попитом частину інфляції, що не впливає на обсяг виробництва у довгостроковому періоді. Для обчислення відкинуто вплив зі сторони пропозиції (збурень умов торгівлі і сукупної пропозиції). Результати декомпозиції показали, по-перше, що в обох країнах базова інфляція становила вагому частку інфляції. Це означає, що з високою ймовірністю відмова від дискреційної політики попиту сприятиме обмеженню інфляції та стабілізації економік. По-друге, перехід в обох країнах до політики гнучкого обмінного курсу означає зменшення відносної ваги політики попиту. Існують докази, що плаваючий валютний курс робить короткострокову криву Філіпса крутішою. Відповідно фіксований курс має стабілізаційний ефект для дискреційної політики попиту, а збільшення гнучкості курсу зумовлює збільшення інфляційного тиску експансіоністський політик попиту. По-третє, в обох країнах в останні роки базова інфляція перевищувала інфляцію, що доводить стримуюючий вплив збурень пропозиції на загальний ріст цін. Головні джерела: заміна старих технологій завдяки прямим іноземним інвестиціям, підвищення якості та структури капіталу, зменшення витрат на одиницю продукції.

Варто згадати, що інвестиційний процес прямо пропорційно залежить від умов ведення бізнесу. Найчастіше для порівняння бізнес середовища використовується рейтинг Світового Банку (табл. 6). Він щороку обчислюється по кожному з 11 пунктів із врахуванням процедури (кількості мінімально необхідних кроків-дій), затрат часу та грошей, або відповідних індексів (на приклад, індекс кредитної інформації). При цьому не враховують такі чинники, як макроекономічна політика, якість інфраструктури, коливання валютних курсів, думки інвесторів і рівень злочинності. У порівнянні з 2005 р. Україна у 2006 р. незначно покращила свій рейтинг, у 2007 р. - знизилась на 11 пунктів (із 128-ї на 139-ту сходинку), а у 2008 році опинилась на 145 позиції. Натомість Угорщина, країни Балтії та Польща упродовж останніх років займають значно вищі позиції за показником легкості ведення бізнесу.

Зважаючи на світову економічну та фінансову кризу важко прогнозувати результати 2009-2010 р. Проте вже зараз можемо бачити її наслідки: різке падіння акцій провідних компаній та індексів фондових бірж, зниження курсів наці-

ональних валют, перегляд у негативний бік прогнозів стосовно зростання ВВП, спад економічної активності. Усі країни Центрально-Східної Європи відчули вплив світової фінансової кризи, однак її наслідки для країн будуть відрізнятися. Аналітики *UniCredit* визначальними називають показники відкритості економіки та закредитованості, що відображені на рис. 1 [18]. Якщо у Польщі та Словаччині, економіка яких зростала доволі динамічно при нижчому співвідношенні позик до депозитів, наслідки фінансової кризи ще не відчуваються повною мірою, то Угорщина, Україна та Латвія вже мають серйозні проблеми.

Таблиця 6

Рейтинг бізнес умов за оцінкою Світового Банку в 2008 р., вибрані країни [15]

	Легкість ведення бізнесу	Засну-вання	Ліцен-зуван-ня	Набір кадрів	Реєстру-вання власності	Одер-жання кредиту	Захист інвес-тора	Сплата подат-ків	Транс-кордонна торгівля	Виконан-ня кон-тракту	Закриття бізнесу
Естонія	22	23	19	163	24	43	53	34	5	30	58
Литва	28	74	63	131	4	43	88	57	26	16	34
Латвія	29	35	78	103	77	12	53	36	25	4	86
Азербайджан	33	13	155	15	9	12	18	102	174	26	81
Словаччина	36	48	53	83	7	12	104	126	116	47	37
Угорщина	41	27	89	84	57	28	113	111	68	12	55
Болгарія	45	81	117	60	59	5	38	94	102	86	75
Румунія	47	26	88	143	114	12	38	146	40	31	85
Словенія	54	41	69	158	104	84	18	78	78	79	38
Казахстан	70	78	175	29	25	43	53	49	180	28	100
Чехія	75	86	86	59	65	43	88	118	49	95	113
Польща	76	145	158	82	84	28	38	142	41	68	82
Білорусь	85	97	65	49	14	109	104	181	134	14	71
Росія	120	65	180	101	49	109	88	134	161	18	89
Узбекістан	138	70	148	76	125	123	113	162	171	46	122
Україна	145	128	179	100	140	28	142	180	131	49	143

Рисунок 1

Співвідношення експорт/ВВП та позики/депозити у 2008 р., вибрані країни [18]

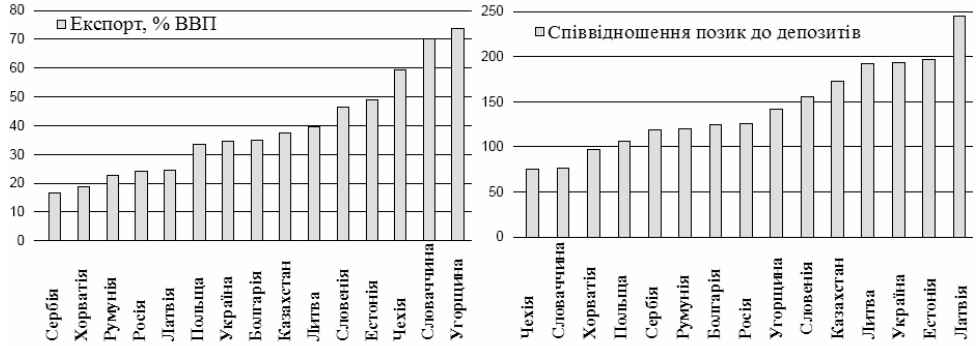

В Польщі багатьох симптомів кризи вдається уникнути за рахунок того, що польські банки не надавали таких ризикованих іпотечних кредитів, як фінансові установи інших країн, та не були заангажовані у операції з іпотечними цінними паперами. Поляки значно менше звикли до життя в кредит, ніж мешканці США чи Західної Європи. До прикладу у 2006 році відношення суми наданих банківських кредитів було майже вдвічі меншим за аналогічний середній показних Єврозони [16]. Значна частина польських банків на хвилі економічного зростання 2006-2007 років видала кредитів менше, ніж залучила депозитів.

Проте, чи вдасться Польщі залишитись «островом стабільності», - за словами прем'єра Дональда Туска, - покаже лише час. По-перше, польський фінансовий сектор перебуває здебільшого у власності великих західноєвропейських та американських банків, які зіткнулися з серйозними проблемами. По-друге, через погіршення зовнішньої кон'юнктури, відбувається постійне погіршення прогнозів зростання польського ВВП. Так, за даними варшавського Інституту досліджень ринкової економіки, наступного року еочікується скорочення економічного зростання на 2 %. Однак у порівнянні з іншими країнами прогнозні зростання економіки Польщі виглядають досить непогано. Третім наслідком кризи для поляків стало суттєве зниження курсу національної валюти: злотий у жовтні подешевшав відносно євро на 10 %, а відносно долара – майже на 30 %. Це спричинило серйозні проблеми для тих, хто брав популярні у цій країні кредити у швейцарських франках під низькі проценти. Водночас, плавна ревальвація злотого, яка відбувалася протягом останніх трьох років, була надзвичайно загрозливою для національного експорту, тому з послабленням курсу національної валюти очікується зростання активності експортерів. Четвертою небезпекою для Польщі є значний потенціал зростання безробіття (станом на лютий 2009 року цей показник вже досяг 10 %). Проте для реалізації інвестиційних проектів у самій Польщі це може принести і позитивні наслідки, оскільки саме дефіцит кваліфікованих робітників залишається однією з найбільших проблем при будівництві об'єктів для Євро – 2012. Новою загрозою, натомість, є брак кредитних ресурсів для фінансування цих об'єктів.

Для Угорщини наслідки світової фінансової кризи стали одними з найдраматичніших у регіоні. Внаслідок незбалансованої соціальної політики, яка супроводжувалася бурхливими політичними скандалами, країна втратила темпи економічного зростання. При доволі високій (8 %) інфляції та державному боргові, що досягає 66 % ВВП, влітку 2008 року розвинулись проблеми у секторі промислового виробництва. На відміну від Польщі, для Угорщини наслідки девальвації форинта можуть бути набагато гіршими. Кредити, номіновані в іноземній валюті, складають 62 % від всіх заборгованостей домогосподарств в Угорщині. Країна має найвищий бюджетний дефіцит та низькі темпи економічного зростання. Темпи ростання ВВП у порівнянні з економікою Польщі є втричі нижчими. У жовтні Центральний банк різко підняв величину процентної ставки на три процентні пункти (до 11.5 %). Це найвищий показник за останні 5 років, означає подальше згортання економічної активності. Песимістичним залишається і уряд, який зменшив прогноз зростання ВВП з 3 до 1,2 %.

Світову економічну кризу Україна зустріли не в найкращому фінансовому стані. У 2000-2006 роках темпи зростання економіки були одними з найвищих в регіоні. Однак відбувалося це за рахунок високого споживання та буму на ринку

нерухомості, внаслідок активного кредитування банками з іноземним капіталом. Це спричинило зростання цін на ринку житла, а згодом перегрів економіки. Вже наприкінці 2007 року розпочалися проблеми: зростала інфляція, скорочувалось промислове виробництво. Відсутність чіткої стратегії макроекономічної політики в умовах кризи та значні ризики спричинили відтік іноземного капіталу.

Коротко розглянувши ситуацію, що склалась в економіках Польщі, Угорщини та України бачимо, що формуючи макроекономічну політику лише Польща намагалась дотримуватись правила збалансованого бюджету. Натомість надмірне кредитування, зокрема споживчого сектору, та постійне значне перевищення видатків державного бюджету над надходженнями в Україні та Угорщині стали сприятливим підґрунтям для поширення фінансової кризи, та її переростання в економічну.

Прихильники правила збалансованого бюджету виходять з того, що бюджетні дефіцити і державний борг підривають підвалини ринкової системи. Одночасно вони твердять, що державний бюджет необхідного щорічно збалансовувати і для того, щоб обмежити зростання державного сектора, який знижує ефективність функціонування національної економіки. За цим підходом, державні видатки мають щорічно збільшуватися лише на темп економічного зростання. Проте більшість економістів заперечують вимогу дотримання правила щорічно збалансованого бюджету, вказуючи, що воно посилює щорічні коливання. Наприклад, у фазі спаду дотримання цієї вимоги передбачало б підвищення податків, або зниження державних видатків, або одночасне здійснення обох цих заходів. Така політика ще більше скорочує сукупні видатки і поглиблює спад. Крім того, незбалансований бюджет дає змогу переміщувати податковий тягар між різними поколіннями людей. Політики часто підкреслюють, що якщо нинішні покоління здійснюють реструктуризацію економіки, то майбутні користуватимуться плодами цих зусиль. Тому, на їх думку, нинішня генерація може фінансувати зміни за рахунок бюджетних дефіцитів, перекладаючи видатки на своїх нащадків. Ось тільки навряд чи сьогодні, в умовах глобальної світової кризи, з цим погодиться переважна більшість населення, зокрема України, Угорщини та Польщі.

---

1. Backe, P., Fidrmuc, J., Reininger, T., Schardax, F., Price dynamics in Central and Eastern European EU accession countries // Emerging Markets Finance and Trade. - 2003. - Vol. 39, № 3. - P.42-78.
2. Макроекономічна статистика IMF International Financial Statistics. Доступно з <http://www.imfstatistics.org>
3. Orlowski L.T. Monetary policy regimes and real exchange rates in central Europe's transition economies // Economic Systems. - 2000. - Vol. 24, № 2. - P.145-169.
4. Orlowski L.T. Monetary convergence and risk premiums in the EU accession countries // Open Economies Review. - 2003. - Vol. 14, № 3. - P. 251-267.
5. Krzak M. Persistent moderate inflation in Poland and Hungary. Focus on Transition, Oesterreichische Nationalbank 2, 1996, P. 28-57.
6. Wellisz S. Inflation and stabilization in Poland / Macroeconomic Stabilization in Transition / Economies Blejer, M.I., Mkreb, M. (ed.), - Cambridge University Press. - 1997. - P. 338.

7. Сіскос Євангелос. Ринкові перетворення та особливості макроекономічної стабілізації в Україні та Польщі // Вісник НБУ. - 2005. - № 10 (116). - С. 20-24.
8. Nuti D.M. The Polish zloty 1990–1999: success and under-performance // American Economic Review. - 2000. - Vol. 90, №2. - P. 53–58.
9. Brada J.C., Kutan A.M., The end of moderate inflation in three transition economies? Research Department Working Paper № 99-003A, Federal Reserve Bank of St. Louis. 1999.
10. Хансен Дж., Сорса П. Эстония: сияющая звезда Балтии // Внешняя торговля в нових независимых государствах – Вашингтон: Всемирный Банк, 1995. – 13. – С. 113-129.
11. Dibooglu S., Kutan A. M. Sources of inflation and output movements in Poland and Hungary: Policy implications for accession to the economic and monetary union // Journal of Macroeconomics. - 2005. - Vol. 27, № 1. - P. 107-131
12. Brada J.C. Introduction: exchange rates, capital flows and commercial policies in transition economies // Journal of Comparative Economics. - 1998. - Vol. 26, № 4. - P. 613-620.
13. Desai P. Macroeconomic fragility and exchange rate vulnerability: A cautionary record of transition economies // Journal of Comparative Economics. - 1998. - Vol. 26, № 4. - P. 621–641.
14. Quah D., Vahey S.P. Measuring core inflation // Economic Journal. - 1995. - Vol. 105, № 432. - P. 1130–1144.
15. Doing business Rating. Доступно з <http://www.doingbusiness.org/ economyrankings>
16. Бутейко Олександр. Іноземні банки на фінансових ринках Центрально-Східної Європи // Банківська справа. - 2005. - №2. - С. 62-69.
17. Макроекономічна статистика Державного комітету статистики України. Доступно з http://www.ukrstat.gov.ua
18. UniCredit Market Research CEE Quarterly. Доступно з http://www.globalresearch. unicreditmib.eu

IMPLEMENTATION OF MACROECONOMIC POLICIES: COMPARING OPEN ECONOMIES OF POLAND, HUNGARY, AND UKRAINE

Kh. Pavlyk

Ivan Franko National University of Lviv,
Prospekt Svobody 18, Lviv 79008, Ukraine

This article provides an overview of alternative macroeconomic policies and their implications in Poland, Hungary, and Ukraine during the last two decades. Focusing on the crucial times of economic transition at the beginning of 1990-ies and global economic crisis, we show that globalization, by increase in borrowing potential, gives a chance to stimulate economic growth in a short/medium perspective, but balanced budget is a premise of a long term growth.

Key words: macroeconomic policy, open economy.

ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ МАКРОЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ: СРАВНЕНИЕ ОПЫТА ОТКРЫТЫХ ЭКОНОМИК ПОЛЬШИ, ВЕНГРИИ И УКРАИНЫ

Х. Павлык

Львовский национальный университет имени Ивана Франко
просп. Свободы 18, Львов 79008, Украина

Статья содержит анализ альтернативных макроэкономических политик, каторые использовались правительствами Польши, Венгрии и Украины на протяжении двух предыдущих десятилетий. Акцентируя внимание на кризисных периодах (начале 1990-х г. и текущем глобальном кризисе), автор обосновывает суждение, что процесс либерализации и глобализации может стать стимулом для экономического роста в краткой и стедневременной перспективе, а предпосылкой длительного экономического развития является продуманный сбалансированный государственный бюджет.

Ключевые слова: макроэкономическая политика, открытая экономика